

СТАНОВИЩЕ

Във връзка с обявения в бр. 55 на ДВ от 28.06.2024 г. конкурс да заемане на академичната длъжност *доцент* в професионално направление 2.1. Филология (Български език – История на българския език) за нуждите на Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“

Кандидат: гл. ас. д-р Гергана Руменова Ганева

Автор на становище: проф. д-р Елка Мирчева

Със заповед № РД-38-423 от 15.07.2024 г. съм включена в състава на НЖ по обявения конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* в Катедрата по кирилometодиевистика на ФСФ с единствен кандидат гл. ас. д-р Гергана Ганева.

Д-р Гергана Ганева е възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“, където получава образователната степен *магистър* по специалностите *Испанска филология* и *Българска филология*. През 2012 г. успешно защитава своята докторска дисертация „Глаголната суфиксация в историята на българския език с оглед изграждането на видовата опозиция“. От 2013 г. е част от екипа на Катедрата по кирилometодиевистика – първоначално като *асистент*, а от 2015 г. досега заема академичната длъжност *главен асистент*. Пред всички тези години води семинарни занятия по история на българския език.

В конкурса кандидатката участва с 2 монографични труда. Единият от тях „История на граматичните основи“ (2018) е изграден въз основа на дисертацията, а вторият, „Модални значения *възможност* и *вероятност* в българската езикова история“ (2023), е представен като хабилитационен труд. От всичките 23 досегашни свои публикации авторката избира за процедурата 14 – освен двете споменати монографии в тази бройка са включени 10 научни статии, 2 участия в създаването на лексикографски трудове и 1 рецензия.

Още с избора на темата на дисертационния си труд Г. Ганева показва подчертания си интерес към историческата граматика на българския език и в частност към историческата морфология.

Представените за конкурса научни разработки са в три основни направления.

1. *Изследвания върху историческото формообразуване и словообразуване.* Интересът към тази проблематика остава в центъра на вниманието на изследователката и след успешната защита на докторската теза. Освен в монографичния труд „История на граматичните основи“, тази тема е разработена и в част от представените научни статии. В тях д-р Ганева посвещава усилията си на разкриване закономерностите, на които се подчинява формообразуването, проследява промените в организацията на

словоформите, като предлага нови обяснения на процеси от историята на българския език.

2. *Изследвания върху езиковата модалност.* През последните години към интересите на Г. Ганева се добавя езиковата модалност. На тази проблематика са посветени 2 от представените научните статии, както и хабилитационният труд, на който ще се спра по-долу.
3. Третото направление в своята досегашна изследователска дейност кандидатката формулира като *Електронни средства за представяне и изследване на средновековния български език и литература.* Тук са включени 5 позиции от участващите в конкурса трудове. На практика обаче това са различни по тип дейности, всяка от които заслужава отделна оценка. Обединява ги електронната платформа histdict. Тази система представлява първи опит да се създадат: диахронен корпус на българския език, исторически речник и електронни инструменти за обработка на средновековни текстове. Във връзка с работата си по този проект интересът на Ганева се насочва към проблема за използването на електронни инструменти за обработка на средновековни текстове. Резултат са 4 от публикациите, представени за конкурса, част от тях в съавторство. Различно от това е участието ѝ в изработването на колективните лексикографски трудове „Електронен граматически речник на старобългарския език (IX–XV в.)“ и „Речник на езика на Патриарх Евтимий. Част 2“, в който ѝ е поверено изработването на речниковите статии от буквите ф, х, ц, ч. С тези 2 свои участия Г. Ганева прибавя към своите научни интереси още едно направление – *историческата лексикография.*

В оценката на цялостната научна дейност на кандидатката непременно заслужава да бъде отбелязано участието ѝ във впечатляващо много престижни научни проекти, инициатор на които е Катедрата по кирилометодиевистика. Досега техният брой е 12. Резултатите от своите научни разработки Ганева представя на 22 научни форума. Сред разнообразната ѝ научноприложна дейност е участието ѝ в създаването на Интерактивен практикум към електронния курс „История на българския език в e-Medievalia (Електронни ресурси за дистанционно обучение по медиевистика“.

В това становище си ще се спра с няколко думи на хабилитационния труд на Ганева „Модални значения *възможност* и *вероятност* в българската езикова история“.

Като изхожда от обективния факт, че езиковите модалности не са равни на модалностите в логиката, авторката си поставя за задача да покаже начина, по който българският език формира различните модални значения, както и да представи йерархията помежду им, като поема предизвикателството да изследва проблема в исторически план.

Както споделя самата Г. Ганева, в основата на разработката е първоначалният ѝ интерес към презумптивите с модално значение от типа *ще да-форми.* Навлизането в

проблематиката обаче я насочва към необходимостта от цялостно изследване на модалността в българския език в исторически план, като в центъра на проучването са поставени модалните значения *възможност* и *вероятност* с техните проявления, взаимодействия и конкуренция.

Книгата е отлично структурирана. Уводната част представя теоретичната основа на анализа на езиковия материал, както и понятията *модалност*, *епистемична модалност* и *презумптивност*. Положително оценявам интересния начин, по който е представен приносът на ключови за разработката становища на водещи изследователи и техните трудове. Те са въведени в изложението в обособени блокове под заглавие: „Мнението на...“. Това дава по-голяма свобода за представяне на различни мнения за модалността на наши и чуждестранни изследователи – от чисто теоретични проблеми до конкретни проучвания за модалността в българския език и други индоевропейски езици.

Ключов момент за всяко изследване в областта на историята на българския език е подборът на илюстративния материал. Досегашните научни изследвания, в това число и тези на Г. Ганева, сочат, че приблизително към XIV в. започват да се появяват писмени паметници, които отразяват началото на най-съществената промяна в българския език – развоя от синтетизъм към аналитизъм. Между другите резултати от този процес се нарежда обогатяването на глаголната система, включително граматикализирането на евиденциалността. Г. Ганева привежда аргументи, които я насочват към ръкописи от периода XIV–XVIII в. Емпиричният материал е извлечен от широк кръг писмени паметници – от Троянската притча, през съчиненията на представители на Търновската книжовна школа, Чергетските молитви, Влахо-българските грамоти чак до новобългарските дамаскини. Този подбор гарантира сравнително представителна извадка от различни жанрове и стилове в широк времеви отрязък.

Споменавайки илюстративния материал, непременно държа да подчертая, че примерите в монографията са добре подбрани, цитиран е достатъчно голям контекст, а на места към него Ганева внася необходимите допълнителни пояснения, което намирам за много положително. В края на книгата са включени *Приложения*, в които всички приведени примери са представени в новобългарски превод. Тези приложения правят книгата достъпна за по-широк кръг лингвисти, които не се занимават с проучване на средновековни български текстове, още повече че разработката на Г. Ганева е пионерска по отношение проучването на модалността в българския език в исторически план, който план определено липсва в досегашните изследвания на българската модална система.

В същинската част на монографичния си труд авторката подбери да подложи на изследване езикови средства, които имат системен характер и са прототипни за модалността: *условното наклонение*, което днес изразява възможност при осъществяване на дадено условие; *модалните употреби на бъдеще време* за изразяване на възможност и вероятност, откъдето възникват презумптивните глаголни форми, *модалните глаголи* и *перифрастичните конструкции с модално значение*. На всяко едно от тези изразни средства в книгата е посветена по една глава.

Приведеният най-често на блокове илюстративен материал от писмените паметници от XIV–XVIII в. очертава поетапното настъпващите в историческото развитие на българския език промени, като авторката във всеки момент посочва извлечени от множество източници паралели от съвременния български език, диалектен материал, както и материал от други индоевропейски езици. По този начин читателят получава представа за историческите промени в модалната система на българския език в развитие. Направеният анализ е обстоен и убедителен. Езикът ясен и точен. Формулираните заключения прецизни и убедителни.

Въпреки краткия обем, който налага настоящето становище, ми се иска специално да открия глава III от разработката, озаглавена *Модалност и контекст. История на епистемичната възможност и вероятност*. В нея появилите се едва през XIX в. в историята на езика *ще да-форми* са разгледани с оглед историята на епистемичните значения *възможност* и *вероятност*. Анализираният обемен материал е класифициран съгласно контекста, в който се реализира епистемичното значение. Защиатава се тезата, че в несъщински въпроси (реторични и ехо-въпроси), в същински въпроси или въпросителни подчинени допълнителни изречения, както и в контрафактични условия се реализира значението епистемична възможност. Особено приносен за мен е начинът, по който е представена граматикализацията на презумптивна в историята на езика, както и причините той да бъде изтласкан в периферията на системата.

Хабилитационният труд завършва със *Заключение*, което обхваща 2 типа изводи. Те са формулирани максимално кратко и обобщават ключови моменти от развитото в четирите глави. Авторката прави опит да изложи схващанията си за развоя и йерархията на модалните значения *възможност* и *вероятност* в българския език в 2 схеми – *Схема 1* представя семантичните промени в историята на българския език, които водят до възникването на епистемични значения. *Схема 2* представя нагледно йерархията на модалните значения в българския език.

Като цяло впечатленията ми от хабилитационния труд на д-р Гергана Ганева „Модални значения *възможност* и *вероятност* в българската езикова история“ са отлични. Това е зрял, новаторски, научно издържан научен труд. Авторката е поела предизвикателството да направи пионерски стъпки в изследването на модалността в българския език в исторически план. Нейната разработка със сигурност ще предизвика заслужен интерес и ще заеме подобаващо място сред проучванията в тази научна област.

Оценявайки цялостната научна дейност на гл. ас. д-р Гергана Ганева мога да обобща следното:

Д-р Ганева е изграден изследовател в областта на историята на българския език и един от малкото на брой съвременни палеослависти, останал верен на историческата граматика на българския език, учен със свое собствено място в областта на палеославистиката. Тя притежава евристични умения, които я насочват към непроучени в диахронен план процеси, а постигнатите досегашни резултати обещаваат още по-големи бъдещи постижения. Заедно с това непременно трябва да бъдат изтъкнати уменията ѝ за

работа в екип, участието в множество престижни научни проекти, опитът в практическата преподавателска дейност, във връзка с която е участието в създаването на Интерактивен практикум към електронния курс История на българския език.

Всичко това сочи, че гл. ас. д-р Гертана Ганева е подходящ кандидат за заемане на академичната длъжност *доцент* в Катедрата по кирилометодиевистика към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. В заключение препоръчвам на почитаемото НЖ да предложи на Факултетния съвет на ФСФ да избере гл. ас. д-р Гертана Руменова Ганева на академичната длъжност *доцент*.